

Ulrich Lins

Gesellschaft für Interlinguistik, Germanio

Recenzo de la libro

Rapley, Ian. 2024. *Green star Japan: Esperanto and the international language question.*

Honolulu: Hawai'i University Press.

Pri “Esperanto en Japanio” temas tiu ĉi libro de la brita japanologo Ian Rapley. Enkonduke li konstatas, ke la temo ĝis nun ricevis nur marĝenan trakton en la historiografio pri Japanio. Por montri, ke tiu neglekto estis erara, li unue levas la demandon, kiel la lando rilatis al la ekstera mondo, kiam meze de la 19a jarcento ĝi forlasis sian longan izolitecon. Observante la alvenon de eksterlandaj ŝipoj en siaj havenoj, Japanio devis rapide esplori, kio konsistigas la potencon de la fremduloj kaj kiel ĝi armu sin kontraŭ deekstera minaco. Por lerni tion ĝi komence dependis de la nederlanda lingvo, kiu estis la ĉefa perilo de scio antaŭ la malfermiĝo. Baldaŭ la japanoj komprenis, ke por la grandega ekonomia kaj politika tasko konstrui modernan ŝtaton ili devas ankaŭ lingve adaptiĝi. Estis interligiĝo de du taskoj: reformoj en la japana lingvo kaj energiaj paŝoj por aranĝi la manieron de komuniĝo kun la mondo ekster la propraj landlimoj. La defio de modernigo portempe naskis radikalajn ideojn kiel tiun, ke Japanio devos forskui sian lingvon kaj komplikan skribon kaj plene transiri al la angla lingvo.

Scivolo kaj eksperimentemo estis la ĉefaj karakterizaĵoj de la epokaj ŝanĝoj, kiujn Japanio travivis fine de la 19a, komence de la 20a jarcento. Dum kelkaj monatoj en 1887/88 kelkaj fervoruloj levis la demandon, ĉu ne enkonduki tute novan lingvon. Estis ioma propagando por Volapük, kies adeptoj entuziasme skribis pri estonta mondo, kiu ne plu konas lingvajn problemojn. En 1889 aperis ampleksa vortaro: *Vödasbuk volapükik-japänik*. Sed ne estiĝis movado, kaj malpli ol dudek jarojn poste la atento de multaj japanoj, ofte kun tre malsama persona fono, koncentriĝis al Esperanto rapide disvastiĝanta ekde la nova jarcento. Surprize, en 1906 la japana Esperanto ne plu estis nur ricevanto, sed komencis jam doni: anarkiistoj helpis al areto da ĉinoj kaj eŭropanoj krei per Esperanto reton de samideanoj-revoluciuloj.

En 1919 estis fondita Japana Esperanto-Instituto (JEI), fakte tutlanda asocio. Helpis ĝian disfloradon, ke en la jaroj post la Unua Mondmilito en Japanio simile kiel en aliaj landoj estiĝis novaj esperoj pri paco kaj harmonio en la mondo. La “interna ideo” de Esperanto, kiu dekomence estis populara inter japanaj esperantistoj, akiris novan aktualecon, kiam prezentigis la okazo varbi por Esperanto en la diskutoj en Ligo de Nacioj. Krom Nitobe Inazō, la ĝenerala subsekretario de la Ligo, japanoj rimarkinde rolis en tiuj diskutoj, kelkaj el ili eĉ surloke en Ĝenevo, inter ili la poste famiĝonta folkloristo Yanagita Kunio, kiu multe admiris la verkon *Vivo de Zamenhof* de Edmond Privat kaj rekomendis uzi ĝin kiel kontribuon al la stila plibonigo de la japana lingvo.

Japanaj diplomatoj fine ne povis malhelpi la venkon de la kontraŭ-esperanta pozicio de Francio, sed ili demonstris la ŝancojn de internaciismo, precipe tiun, kiun apogis malgrandaj, nepotencaj nacioj. La pledo por Esperanto ligiĝis kun la ideo de egalrajteco de lingvoj kaj popoloj, eksplicite kun kontraŭstaro al koloniismo kaj rasismo. Prave la aŭtoro emfazas, ke la japanaj agantoj en la Ligo ludis ŝlosilan rolon en unu el la plej atentindaj momentoj en la historio de Esperanto. Paralele en Japanio mem la movado kreskis ankaŭ ekster la grandurboj. Al la evoluigo de loka kulturo estis donita internacia perspektivo, en kiu Esperanto servis kiel ilo kaj krome helpis kontraŭbatali antaŭjuĝojn pri postrestinteco de la enlandaj nordaj regionoj.

Ĉirkaŭ la sama tempo atenton altiris la karisma figuro de la ukraina-rusa poeto Vasil Eroŝenko, kiu impresis pro la spitado al la malavantaĝo de blindeco kaj, ne malpli, pro kortuŝaj literaturaĵoj, en kiuj ankaŭ ne-esperantistoj ekvidis la ĝermojn de nova mondo. Eroŝenko sukcesis demonstri la emocian potencialon de Esperanto. Kvankam tute ne ribelema, li estis false akuzita pro subfosado kaj en 1921 forpelita el Japanio. Adiaŭante lin homoj ploris. Poste, japanoj rimarkis kun admiro, ke Eroŝenko en Ĉinio amikis kun Lu Xun kaj aliaj influaj intelektuloj.

Eĉ se longe apenaŭ eblis praktiki Esperanton ekzemple per vojaĝado, la movado kontentige progresis en la 20aj kaj 30aj jaroj. Ĝi restis politike neŭtrala, sed profitis la altirprovon, kiun havis la socialismo kaj la kresko de esperantista aktivado en Soveta Unio. Sekvo estis, ke japanoj ekhavis pli ideologian komprenon de la laboro por Esperanto, tamen neeviteble ankaŭ, ke estiĝis inter komunistoj la tendenco forlasi idean flekseblon kaj dogme hardiĝi. Politikaj persekutoj kontraŭ maldekstraj esperantistoj sekvigis nombron da personaj tragedioj.

Dum la konflikto kun Ĉinio pliakriĝis, la japanaj esperantistoj alfrontis senprecedencan defion. Ili opiniis, ke, ĉar la ĉinoj estas pli kapablaj en lernado de lingvoj kaj plurlingve tre efike propagandas en eksterlando por

sia starpunkto, al la japanoj nur restas la klopodo uzi Esperanton por sciigi al la mondo la pozicion de Japanio. Sed la imperio jam troviĝis en senelirejo; la kunpuŝiĝo kun Usono evoluis al mondmilito. Estis terura tempo por la japanaj esperantistoj, nun devigitaj akordigi sian internaciismon kun la imperiisma retoriko de la regantoj. Tiurilate Rapley konkludas, ke diference de Germanio kaj aliaj landoj la Esperanto-movado en Japanio ne faris troajn cedojn al la reĝimo kaj tiel evitis kompromitiĝon. Li emfazas, ke tra sia historio la japana Esperanto-movado, laborante por tio, ke la japanoj akiru internacian engaĝiĝon, konservis mirindan kontinuecon. Kvankam heterogena, la movado sukcesis esti tre solidara. Io simila kiel la ŝanco ĉe Ligo de Nacioj ne revenis al ĝi (nek al la monda movado), sed post la milito, ekde la sesdekaj jaroj, japanaj esperantistoj malkovris, kiom utila kaj plezuriga estas la utiligo de Esperanto dum vojaĝado. Iĝis pli grave, ankaŭ por ili, apogi sin sur la esperantista komunumo ol sur espero pri “venko”.

La studo de Ian Rapley estas interesege. Similan pri la movad-historio de alia lando mi ne konas.

Pri la recenzanto

Ulrich Lins estas germana historiisto, kies studo pri la persekutoj kontraŭ la Esperanto-movado (1988, 2016), estas tradukita en ok lingvojn.

Retadreso: u.lins@gmx.net

About the reviewer

Ulrich Lins is a German historian whose work on the persecutions of the Esperanto movement has been translated into eight languages.

Über den Rezensenten

Ulrich Lins ist Verfasser des Buches *Die gefährliche Sprache. Die Verfolgung der Esperantisten unter Hitler und Stalin* (1988).